

Omaishoidon tuen myöntämi- sen perusteet 1.1.2017 alkaen

Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveystalvelujen kuntayhtymä

Ikäihmisten palvelut

SISÄLLYS

1	Omaishoidon tuki	3
2	Omaishoidon tuen myöntämisen edellytykset.....	3
3	Hoitoisuuden arvioiminen	4
4	Omaishoidon tuen hakeminen ja päätöksenteko	5
5	Omaishoitosopimus.....	5
6	Hoitopalkkio.....	6
7	Hoitopalkkion maksaminen	8
8	Hoito- ja palvelusuunnitelma	9
9	Omaishoitajan lakisääteisen vapaan järjestäminen	10
10	Hoitajan terveydenhoitoon liittyvien käyntien ja muun poissaolon aikainen hoito	13
11	Vapaan ajalta perittävät maksut	13
12	Omaishoitoa tukevat palvelut	14
13	Omaishoitosopimuksen päättymisen	14

1 OMAISHOIDON TUKI

Omaishoidon tuki perustuu omaishoidon tuesta annettuun lakiin (937/2005) ja siihen tehtyihin muutoksiin (950/2006, 318/2011, hallituksen esitys 30.3.2016) sekä Siun soten kuntayhtymän yhtymähallituksen hyväksymiin myöntämisperusteisiin ja palkkioluokkiin. Omaishoidon tuki on lakisääteinen sosiaalipalvelu, jonka järjestämis- ja valvontavastuu on kunnilla. Omaishoidon tuki on määrärahasidonnainen palvelu, eikä siihen ole subjektiivista oikeutta.

Omaishoidon tuella tarkoitetaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotiloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Omaishoidon tuki on kokonaisuus, joka muodostuu omaishoitajalle maksettavasta hoitopalkkiosta, tuesta ja lakisääteisestä vapaasta sekä omaishoitoa tukevista palveluista.

2 OMAISHOIDON TUEN MYÖNTÄMISEN EDELLYTYKSET

Omaishoidon tukea voidaan myöntää, jos henkilö tarvitsee alentuneen toimintakyvyn, sairauden, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn vuoksi kotiloissa hoitoa tai muuta huolenpitoa. Omaishoitajana voi toimia hoidettavan omainen tai läheinen täysi-ikäinen henkilö, jonka terveys ja toimintakyky vastaavat omaishoidon asettamia vaatimuksia. Omaishoitajan on kyettävä kantamaan kokonaisvastuu hoidettavasta sekä takaamaan hänelle turvallinen ja asianmukainen hoito. Omaishoidon tuen myöntämisen lähtökohtana on, että hoidettavan omainen tai läheinen haluaa ryhtyä omaishoitajaksi ja että hoidettava hyväksyy hänet hoitajakseen.

Omaishoidon tuen myöntämisen perusteena on hoidon sitovuus ja vaativuus. Omaishoidon tukea myönnetään pääsääntöisesti, kun tuen tarpeen arvioidaan olevan pysyvä tai pitkäaikainen ja tuki kohdennetaan eniten hoitoa ja huolenpitoa tarvitseville. Omaishoidon tuesta päätettäessä on selvitettävä täyttääkö hakija (hoidettava) laissa säädetyt edellytykset ja Siun soten alueen myöntämisperusteet tuen saamiselle, ja onko hänen hoidon ja hoivan tarpeensa kokonaisuutena arvioiden muihin hakijoihin verrattuna sellainen, että hänelle voidaan omaishoidon tukea myöntää.

Omaishoidon tukea ei ole tarkoitettu korvaamaan vammasta tai sairaudesta aiheutuvia kustannuksia, kuten Kansaneläkelaitoksen maksamat hoitotuet ja vammaistuki. Omaishoidon tukeen ei ole oikeutta, jos hoidettava asuu laitoksessa, tehostetussa palveluasumisessa tai joka pääsääntöisesti opiskelee muulla paikkakunnalla ja asuu viikot pois kotoa tai

on kokeilulomalla kotona. Tukeen ei ole myöskään oikeutta, jos hoidettavan avun tarve kohdistuu pelkästään asiointi- ja kodinhoitotehtäviin.

Omaishoidon tuen päätöstä tehtäessä arvioidaan kokonaisvaltaisesti, selviytyykö hoitaja omaishoitoon liittyvistä tehtävistä. Arvioitaessa hoitajan soveltuvuutta hoitotehtävään, voi soveltuvuuteen vaikuttaa hoitajan fyysinen ja psyykinen terveydentila, mahdolliset sairaudet ja niiden vaatima hoito, hoitajan toimintakyky ja voimavarat, kuten kyky selviytyä päivittäisistä toiminnoista sekä hoitajan liiallinen päihteiden käyttö. Tarvittaessa hoitajan on esitettävä lääkärintodistus terveydentilastaan.

Omaishoidettavan kodin on oltava terveydellisiltä ja muilta olosuhteiltaan siellä annettavalle hoidolle sopiva. Omaishoidon tuen myöntämisen tulee olla aina hoidettavan edun mukaista.

3 HOITOISUUDEN ARVIOIMINEN

Arvioitaessa oikeutta omaishoidon tukeen pyritään huomioimaan kokonaistilanne omaishoidettavan ja hoitajan kannalta. Aikuisen hoidettavan toimintakyvyn arvioinnissa käytetään suuntaa antavina mittareina ikäihmisten (yli 65 -vuotias) toimintakykyä ja avuntarvetta mittaavaa RaVa -toimintakykymittaria ja/tai MMSE – muistitestiä (mitataan kognitiivista toimintakykyä), sekä tarpeen mukaan muita toimintakykyä arvioivia mittareita.

Lasten ja nuorten tuen tarpeen arvioinnissa huomioidaan lapsen/nuoren ikätasoa vastaava päivittäisen hoivan, huolenpidon, ohjauksen ja valvonnan tarve. Lisäksi arvioidaan liikuntakykyä, kommunikaatiotaitoja sekä hoitotoimenpiteiden tarvetta. Lapsen hoitotyön sitovuutta arvioitaessa verrataan tilannetta saman ikäisten terveiden lasten tarvitsemaan hoitoon ja huolenpitoon. Päätöksen teon tukena käytetään tarvittaessa lääkärinlausuntoja, muita hoitoisuuteen liittyviä lausuntoja sekä viitteellisenä mittarina alle 18 -vuotiaiden hoitoarviointilomaketta.

Omaishoidon tuki myönnetään lasten kohdalla pääsääntöisesti alimman maksuluokan mukaan, koska lapsi on yleensä suurimman osan vuodesta kodin ulkopuolisen palvelun piirissä (esimerkiksi päiväkodissa tai koulussa). Päätökset tehdään 16 ikävuoteen saakka, jolloin tilanne arvioidaan uudelleen. Pienten lasten kohdalla omaishoidon myöntämisperusteet arvioidaan yksilökohtaisesti, koska pieni lapsi tarvitsee muutenkin ympärivuorokautisesti vanhempien hoitoa ja hoivaa.

Kehitysvammaisten aikuisen ja mielenterveyskuntoutujien kohdalla sovelletaan kokonaisarviota heidän päivittäisen hoivan ja huolenpidon,

sekä ohjauksen ja valvonnan tarpeesta ja sitovuudesta. Kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien kohdalla käytetään omia mittareita.

4 OMAISHOIDON TUEN HAKEMINEN JA PÄÄTÖKSENTEKO

Omaishoidon tukea haetaan Siun soten omaishoidon tuen hakulomakkeella. Tukea voi hakea ympäri vuoden. Hakemukset käsitellään saapumisjärjestyksessä. Omaishoidon tuki myönnetään varattujen määrärahojen puitteissa hakemuksen saapumista seuraavan kuukauden alusta alkaen. Omaishoidon tukeen ei ole subjektiivista oikeutta. Tukea ei myönnetä takautuvasti.

Toimintakykyä mittaava RaVa-, muistia mittaava MMSE- ja muista käytetyistä mittareista saadut arvot ovat vain suuntaa antavia, sillä päätös tehdään aina asiakkaan kokonaistilanne huomioiden.

Ennen päätöksentekoa tehdään asiakkaan luo kotikäynti pääsääntöisesti kuukauden sisällä hakemuksen saapumisesta. Kotikäynnin aikana selvitetään kokonaisvaltaisesti muun muassa hoidettavan hoidon ja huolenpidon tarvetta, omaishoitoperheen tilannetta, omaishoitajan tuen tarvetta ja käydään läpi omaishoidon tuen myöntämisen edellytykset. Hakemukset käsitellään moniammatillisessa työryhmässä. Asiakas saa omaishoidontuen myöntämisestä joko myönteisen tai kielteisen kirjallisen päätöksen. Päätökseen tyytymättömällä asianosaisella on oikeus esittää oikaisuvaatimus kirjallisena Siun soten yksilöasioiden jaostolle kolmenkymmenen (30) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista.

5 OMAISHOITOSOPIMUS

Kun päätös omaishoidon tuesta on myönteinen, tehdään omaishoitajan kanssa kirjallinen omaishoitotosopimus. Sopimus tehdään pääsääntöisesti toistaiseksi voimassaolevaksi.

Sopimusta tarkastetaan kulloinkin voimassa olevia omaishoidon tuen myöntämisperusteita noudattaen. Määräajaksi tehty sopimus lakkaa ilman irtisanomista määräajan päätyttyä. Omaishoitotosopimus on luonteeltaan toimeksiantotosopimus. Sen mukaan maksettavassa tuessa ei ole kysymys palkasta vaan palkkiosta. Hoitajalla ei siten ole työsopimussuhteeseen kuuluvia loma-, päiväraha-, työaika- eikä muita vastaavia etuuksia.

Jos hoidettava on sairaala-, laitos- tai muussa hoidossa yhtäjaksoisesti kolme kuukautta tarkistetaan sopimuksen jatkumisen edellytykset.

6 HOITOPALKKIO

Omaishoidon tuki myönnetään hoitopalkkiona ja omaishoitoa tukevana palveluina, jotka määritellään hoito- ja palvelusuunnitelmassa. Hoitopalkkion taso määräytyy hoidon sitovuuden ja vaativuuden mukaan. Hoitopalkkiota tarkastetaan kalenterivuositain työntekijän eläkelain (395/2006) 96 §:ssä tarkoitetulla palkkakertoimella. Omaishoidon tuen palkkio maksetaan korvauksena tehdystä hoitotyöstä.

Hoidon sitovuudesta ja vaativuudesta riippumatta hoitopalkkio voidaan hoitajan esittämän erityisen syyn perusteella sopia säädettyjä vähimmäismääriä pienemmäksi. Tällainen erityinen syy voi olla esimerkiksi hoitopalkkion vaikutus johonkin sosiaalietuuteen.

Hoito- ja palvelusuunnitelman mukainen säännöllinen jaksohoito (ei lakisääteisen vapaan aikainen hoito) ja/tai runsaat kotihoidon tai muut vastaavat palvelut vähentää hoidon sitovuutta ja vaativuutta, jolloin palkkiota alennetaan pudottamalla seuraavaan alempaan hoitopalkkioluokkaan tai palkkiota ei myönnetä.

Omaishoidon tuki myönnetään lasten kohdalla pääsääntöisesti alimman maksuluokan mukaan, koska lapsi on yleensä suurimman osan vuodesta kodin ulkopuolisten palveluiden piirissä (esimerkiksi päiväkodissa tai koulussa). Myös ylemmän tason tuki voidaan myöntää, mikäli katsotaan, että lapsi vaatii erittäin paljon hoitoa, tai omaishoito korvaa sairaalahoidon. Tällainen tilanne on yleensä silloin, kun hoidettavalla on lyhytaikainen ympärivuorokautinen hoidon tai huolenpidon tarve. Useimmiten kyseessä on saattohoito tai muu hoidollisesti raskas siirtymävaihe.

1. HOITOPALKKIOLUOKKA (388 € /kk, lakisääteinen alaraja)

Hoidettava tarvitsee ympärivuorokautisesti lähes jatkuvaa hoitoa, huolenpitoa ja/tai valvontaa henkilökohtaisissa päivittäisissä toiminnoissa. Näitä ovat esimerkiksi hoidettavan avustaminen tai ohjaaminen wc-käynneissä, peseytymisessä, pukeutumisessa, ruokailussa ja lääkehuollon toteutuksessa. Hoidettavan voi jättää yksin korkeintaan 1 – 2 tunniksi. Hoidettavalla ei voi olla käytössä runsaasti muita palveluja. Yli 65-vuotiaille tehtävä RaVa on tasolla 2,5 – 3,0 ja/tai MMSE on 12 – 17 (keskivaikkea dementia).

Alle 65-vuotiaiden kohdalla arvioinnissa käytetään toimintakykykartoitusta (liite 1), toimintakykyarvion tuloksen tulee olla suurimmaksi osaksi autettava, pisteet ovat 35–50.

Muistisairautta arvioitaessa merkittävä tekijä on muistisairauden taso ja toimintakyky.

Alle 18 – vuotiaiden hoidettavien kohdalla arvioinnissa kiinnitetään huomiota päivittäisten toimintojen lisäksi liikuntakykyyn, kommunikaatioon sekä valvonnan ja erityisen vaativien hoitotoimenpiteiden tarpeeseen. Tuki kohdennetaan vaikeasti vammaisen ja/tai pitkäaikaissairaana lapsen hoitoon. Sitovuutta verrataan saman ikäisten terveiden lasten tarvitsemaan hoitoon ja huolenpitoon. Jotta omaishoidon tuelle asetetut kriteerit täyttyisivät, tulee hoidettavan olla lähes kaikissa henkilökohtaiseen hoitoon liittyvissä toimenpiteissä toisen henkilön varassa. Tällöin hän saattaa tarvita joitakin erityistoimenpiteitä tai apua ja valvontaa sosiaalisessa kanssakäymisessä. Lapsella tulee olla vaikea liikuntakyvyn ongelma, vaikea kommunikaatio-ongelma tai hän tarvitsee erityisen vaativia hoitotoimenpiteitä.

2. HOITOPALKKIOLUOKKA (577 €/kk)

Hoidettava tarvitsee ympärivuorokautisesti jatkuvaa hoitoa, huolenpitoa ja/tai valvontaa henkilökohtaisissa päivittäisissä toiminnoissa. Näitä ovat esimerkiksi hoidettavan avustaminen tai ohjaaminen wc-käynneissä, peseytymisessä, pukeutumisessa, ruokailussa ja lääkehuollon toteutuksessa. Hoidettavaa ei voi jättää yksin kotiin. Hoidettavalla ei voi olla käytössä runsaasti muita palveluja. Yli 65-vuotiaille tehtävä RaVa on tasolla 3,0 – 3,49 ja/tai MMSE on 12 – 17 (keskivaikea dementia).

Alle 65-vuotiaiden kohdalla arvioinnissa käytetään toimintakykykartoitusta (Seinäjoen malli), toimintakykyarvion tuloksen on oltava suurimmaksi osaksi autettava, pisteet ovat 51–70.

3. HOITOPALKKIOLUOKKA (775 € /kk)

Hoidettava on vuodepotilas, vaikea-asteisesti muistamaton tai hänellä on muu vaikea-asteinen toimintakyvyn alentuma. Hän tarvitsee jatkuvasti ja runsaasti apua päivittäisissä toiminnoissa ja ympärivuorokautista hoivaa. Hoitotyö edellyttää hoitajalta kokopäivätoimista työpanosta, eikä hoidettavaa voi jättää yksin. Hoitotyö on erittäin raskasta, eikä käytössä ole muita palveluja merkittävästi. Vaihtoehto on ympärivuorokautinen hoitopaikka.

Alle 65-vuotiaiden hoidettavien kohdalla arvioinnissa käytetään toimintakykykartoitusta (liite 1), toimintakykyarvion tuloksen on oltava suurimmaksi osaksi autettava, pisteet ovat 71-. Yli 65-vuotiaille tehtävä RaVa on vähintään 3,50 ja/tai MMSE 0 – 11 (vaikea dementia). Muistisairautta arvioitaessa ikä ei ole rajoittava tekijä.

Tätä maksuluokkaa voidaan käyttää myös hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen, tai saattohoidon aikana, kun hoitaja on lyhytaikaisesti estynyt tekemästä työtään tai päätoimista opiskeluaan ja jää hoitamaan läheistään tai omaistaan saattohoidon tai muun hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen ajaksi. Kyse on lyhytaikaisesta hoidosta tai huolenpidosta, jonka kesto määräytyy tapauskohtaisesti (puoli vuotta tai vähemmän). Edellytyksenä on, että hoitaja joutuu hoidon takia jäämään pois ansiotyöstä, eikä hän saa muuta korvausta ansiotulon menetyksestä. Jos omaishoitaja on eläkeläinen, käytetään tätä maksuluokkaa.

4. ERITYISMAKSULUOKKA (1452 € /kk)

Eryityismaksuluokkaa käytetään tapauksissa, jossa hoitaja jää hoitamaan laitoshoidon tai tehostetun palveluasumisen tarpeessa olevaa omaistaan tai läheistään (vapauttaa laitos- tai tehostetun palveluasumisen paikan). Edellytyksenä on, että hoitaja joutuu hoidon takia jäämään pois ansiotyöstä, eikä hän saa muuta korvausta ansiotulon menetyksestä. Hoitaja on alle 65-vuotias. Hoidettavan avuntarve kuuluu luokkaan 3.

Kyseessä voi edellä mainitun lisäksi olla saattohoito tai muu hoidollisesti raskas siirtymävaihe.

5. TUKIHENKILÖKORVAUS (puolet lakisääteisestä omaishoidon tuen alarajasta (194 €/kk), ei oikeutta vapaaseen)

Tukihenkilökorvausta voidaan arvioida mukaan maksaa sellaisissa tilanteissa, joissa varsinaisen omaishoidon tuen kriteerit eivät täyty, mutta henkilö tarvitsee **säännöllisesti ja päivittäin** apua kotona selviämässä. Hoidettavan tulee täyttää kotihoidon myöntämisen kriteerit ja tukihenkilökäynti **korvaa kotihoidon käyntejä**. Korvaus voidaan maksaa myös muulle läheiselle henkilölle. Korvausta maksetaan esim. sivukylien vanhusta hoitavalle naapurille puunkannosta, asioinnista yms. avusta.

7 HOITOPALKKION MAKSAMINEN

Hoitopalkkio on hoitajalle veronalaista tuloa ja maksetaan hoitajan ilmoittamalle pankkitilille Siun soten soveltuvana pankkipäivänä, jälkikäteen.

Hoitajalla on velvollisuus ilmoittaa hoidon keskeytyksistä heti hoito- ja palvelusuunnitelmassa määritetyille vastuuhenkilölle. Myös olosuhteissa tapahtuvista muutoksista on ilmoitettava, esimerkiksi omaishoitajan terveydentilan heikentymisestä.

Keskeytys vaikuttaa hoitopalkkion suuruuteen. Laissa säädettyjen omaishoitajalle järjestettävien vapaiden pitäminen ei keskeytä hoitopalkkion maksamista. Hoito- ja palvelusuunnitelman mukainen säännöllinen jaksohoito (ei lakisääteisen vapaan ajan hoito) ja/tai runsaat kotihoidon tai muut vastaavat palvelut vähentää hoidon sitovuutta ja vaativuutta, jolloin palkkiota alennetaan pudottamalla seuraavaan alempaan hoitopalkkioluokkaan tai palkkiota ei myönnetä. Esimerkiksi jos hoidettava on säännöllisessä jaksoidossa kuukausittain kaksi viikkoa, alennetaan hoitopalkkion määrää. Hoidettavan lähtiessä hoitopaikkaan lähtö- ja paluupäivä ovat hoitajan työpäiviä (ei koske lakisääteistä vapaata).

Jos omaishoito hoidettavan terveydentilasta johtuvasta syystä keskeytyy tilapäisesti, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua. Jos hoidettava siirtyy ympärivuorokautiseen hoitoon, päättyy omaishoidon tuen maksaminen heti. Omaishoidettavan kuollessa maksetaan omaishoidon tukea kyseisen kuukauden loppuun saakka.

Hoitajan sairauden aiheuttaman hoidon keskeytyksen ajalta hoitajalla on oikeus hoitopalkkioon sairastumispäivältä. Tämän jälkeen sairauden jatkuessa hoitopalkkion maksuun tulee keskeytys siihen saakka, kunnes hoidettava on taas omaishoitajan hoidettavana.

Omaishoitajat kuuluvat kunnallisen eläketurvan piiriin. Omaishoitaja on vakuutettu omaishoitotyössä tapahtuvan tapaturman varalta tapaturmavakuutuslain (608/1948) 57§ 1 mom. perusteella. Tapaturman sattuessa on mentävä lääkäriin ja otettava sen jälkeen yhteys tuesta vastaavaan viranhaltijaan.

8 HOITO- JA PALVELUSUUNNITELMA

Omaishoitoperheen kanssa laaditaan yhteistyössä hoito- ja palvelusuunnitelma. Omaishoitolain 7 §:n mukaan hoito- ja palvelusuunnitelmaan on kirjattava vähintään:

- omaishoitajan antaman hoidon määrä ja sisältö
- muiden hoidettavalle tarpeellisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen määrä ja sisältö
- omaishoitajan hoitotehtävää tukevien sosiaalihuollon palvelujen määrä ja sisältö
- miten hoidettavan hoito järjestetään hoitajan lakisääteisen vapaan aikana

- miten hoidettavan hoito järjestetään hoitajan terveydenhoitoon liittyvien käyntien tai muun poissaolon aikana.
- omaishoitajan tarvitsema valmennus ja mahdollinen täydennyskoulutus
- omaishoitajan hyvinvointi- ja terveystarkastukset.

Jos omaishoitoperheen tilanne, esimerkiksi hoidon ja palveluntarve tai hoitajan terveys muuttuu, omaishoitajan tulee ottaa yhteyttä omaishoidon vastuuhenkilöön. Tällöin tilanne arvioidaan uudelleen ja hoito- ja palvelusuunnitelma päivitetään olemassa olevan tilanteen mukaiseksi, voimassa olevia kriteereitä noudattaen.

9 OMAISHOITAJAN LAKISÄÄTEISEN VAPAAN JÄRJESTÄMINEN

Omaishoidontuesta annetun lain 4 §:n mukaan omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta sellaista kalenterikuukautta kohti, jonka aikana hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai hän on sidottu hoitoon jatkuvasti päivittäin. **Oikeus vapaaseen syntyy, kun omaishoidettava on ollut hoidettavana vähintään 15 päivää kuukaudessa.**

Sidonnaisuus hoitotyöhön on ratkaiseva tekijä arvioitaessa omaishoitajan oikeutta vapaaseen. Sidonnaisuus katsotaan ympärivuorokautiseksi siitä huolimatta, että hoidettava viettää säännöllisesti vähäisen osan vuorokaudesta käyttäen kotinsa ulkopuolella järjestettyjä sosiaali- tai terveyspalveluja taikka saaden kuntoutusta tai opetusta.

Tilapäiseen hoitoon lähtöpäiviä ja hoidosta tulopäiviä ei lasketa keskeytykseen mukaan. Vapaapäiväoikeus toteutetaan palvelu- ja hoitosuunnitelmaan määritellyllä tavalla ja vapaan järjestämistavasta on aina sovittava vastaavan viranhaltijan kanssa. Suositeltavaa on, että omaishoitaja omaa jaksamistaan ajatellen käyttää vapaapäiväoikeuden kuukausittain. Ansaitut lakisääteiset vapaapäivät tulee pitää kalenterivuoden aikana, mutta joulukuun vapaat voi pitää seuraavan vuoden tammikuun loppuun mennessä. Vapaapäiviä ei voi käyttää ennakoon.

Siun sote voi tarvittaessa järjestää tuen tarpeessa olevan henkilön päivittäin sitovaa hoitoa ja huolenpitoa antavalla omaiselle tai läheiselle vapaapäiviä sekä alle vuorokauden pituisia virkistysvapaita. Vapaista pitää sopia hoito- ja palvelusuunnitelmassa.

Siun soten alueella omaishoitajalla on valittavana neljä eri vaihtoehtoa lakisääteisen vapaan järjestämiseen: vuoroahoito, palveluseteli, päivä-

kuntoutus/päivähoito tai sijaishoito. Omaishoitaja voi valita näistä itselleen sopivimman vaihtoehdon. Vain yksi vapaapäivien järjestämistapa voi olla käytössä kerrallaan. Omaishoitajan vapaan aikainen hoito pyritään ensisijaisesti järjestämään hoidettavan ja hoitajan toivomalla tavalla, mutta kunnalla ei ole ehdotonta velvollisuutta järjestää omaishoitajan vapaan aikaista hoitoa hoidettavan tai hoitajan haluamalla tavalla.

Kehitysvammaisten kohdalla omaishoidon tuen ympärivuorokautinen lomitus järjestetään pääsääntöisesti erityishuollon palvelujen avulla tilapäishoitona ja/tai perhehoitona.

VUOROHOITO

Lyhytaikainen vuorohoito järjestetään pääsääntöisesti Siun soten omissa yksiköissä tai perhehoidossa.

PALVELUSETELI

Omaishoitajan lakisääteisen vapaan aikainen korvaava hoito voidaan järjestää omaishoidon palvelusetelin avulla. Palveluseteleitä myönnetään vuosittaisten määrärahojen puitteissa, asiakkaalla ei ole ehdotonta oikeutta vaatia vapaapäivien järjestämistä palvelusetelillä. Palvelusetelillä omaishoitaja voi ostaa palveluja Siun soten hyväksymiltä yksityisiltä palveluntuottajilta. Palveluseteliä voi käyttää hyväksytyille palveluseteliyrittäjille mm. asumispalveluyksikköön, kotiin annettaviin hoivapalveluihin, fysioterapiapalveluihin sekä kotityöpalveluihin. Palveluseteliä voi käyttää omaishoitaja avuksi päivittäisiin toimintoihin, kuntoutukseen, hoidon ohjaukseen ja neuvontaan sekä siivoukseen, kodin ja pihan turvallisuuden ylläpitämiseen. Omaishoidon palvelusetelin tarkempi käyttötarkoitus sovitaan yksilöllisessä hoito- ja palvelusuunnitelmassa.

Palvelusetelin kokonaisarvo on **300 euroa/kuukaudessa**, johon sisältyy kolme lakisääteistä vapaata. Omaishoitaja voi käyttää palvelusetelin joko kuukausittain tai säästää niitä ja pitää kerralla pidemmän vapaan. Suositeltavaa on, että palveluseteli käytetään kuukausittain. Setelit on pääsääntöisesti käytettävä sen kalenterivuoden loppuun mennessä, jolloin setelit on saatu. Esimerkiksi vuonna 2015 annettuja seteleitä ei voi käyttää enää vuonna 2016. Poikkeuksena on, että joulukuulle myönnetyt palvelusetelit voi käyttää seuraavan vuoden tammikuun aikana, koska ansaitut vapaapäivät käytetään takautuvasti

Esimerkki 1. Omaishoitaja käyttää palvelusetelin kotiin annettaviin hoiva- ja hoitopalveluihin. Omaishoitajan valitseman yksityisen palveluntuottajan tuntihinta arkisin on 33 euroa. Omaishoitaja sopii ostavansa palvelua 10 tunnin verran siten, että palvelu järjestetään kahtena eri arkipäivänä viisi (5) tuntia päivässä klo 10–15 välisenä aikana. Kun palvelu

on toteutunut, palveluntuottaja laskuttaa Siun sotelta palvelusetelin arvon, 300 € ja asiakkaalta arvon ylittävän osuuden omavastuuna, (33 €/h x 10 h = 330 €) 330 € - 300 € = 30 €.

Esimerkki 2. Omaishoitaja käyttää palvelusetelin lyhytaikaisen tehostetun palveluasumisen asumisyksikköön. Omaishoitajan valitseman asumisyksikön vuorokausihinta on 105 euroa/vrk. Omaishoitaja kerryttää vapaapäiviään siten, että saa järjestettyä seitsemän (7) vuorokauden yhtämittaisen vapaan. Vapaa-oikeus kertyy kolmen kuukauden kuluessa palvelusetelien yhteenlasketun summan ollessa 300 € x 3 = 900 €. Kun palvelu on toteutunut, palveluntuottaja laskuttaa Siun sotelta 105 € x 7 = 735 €. Omaishoitaja ei maksa omavastuuta, ja hänelle jää käyttämätöntä palvelusetelin saldoa 165 €, jonka hän voi käyttää myöhemmin vapaapäivien järjestämiseen.

Esimerkki 3. Omaishoitaja käyttää palvelusetelin ostaakseen palveluja useammalta yksityiseltä palveluntuottajalta. Omaishoitaja valitsee: kolme tuntia siivousta kuukaudessa (3 h x 35 € = 105 €), tunnin yksilöfysioterapiaa (1 h x 47 € = 47 €), kaksi tuntia kotiin annettavia palveluja (2 h x 33 € = 66 €) ja vuorokauden lyhytaikaista ympärivuorokautista asumista (1 vrk x 105 € = 105 €). Yhteensä omaishoitaja käyttää palveluja 323 eurolla, josta palvelusetelin arvo kattaa 300 euroa. Omaishoitaja maksaa omavastuuna viimeisimmälle palvelunsa toteuttaneelle palveluntuottajalle arvon ja hinnan välisen erotuksen, 23 euroa.

SIJAISHOITOSOPIMUS

Siun sote voi järjestää omaishoitajan vapaan aikaisen hoidon tekemällä tehtävään soveltuvan henkilön kanssa toimeksiantosopimuksen, jolla tämä sitoutuu huolehtimaan vakituisen omaishoitajan vapaan aikaisesta sijaishoidosta. Omaishoitajan sijaisen avulla toteutettava hoito järjestetään hoidettavan kotona. Sijaishoitajan ei tarvitse olla hoidettavan omainen tai muu läheinen henkilö. Sijaishoitaja ei ole työsopimuslain tarkoittamassa työsuhteessa sopimuksen tehneeseen kuntaan, hoidettavaan tai hoidettavan huoltajaan.

Hoitojärjestelyn on aina turvattava hoidettavan hyvinvointi, terveys ja turvallisuus. Hoidon järjestäminen sijaishoitajan avulla edellyttää kuitenkin, että omaishoitaja ja hoidettava suostuvat siihen. Järjestelyn tulee olla aina hoidossa olevan henkilön edun mukainen. Henkilön soveltuvuudesta omaishoitajaksi säädetään omaishoitolain 3 §: 3 kohdassa, tämä edellytys koskee myös sijaishoitajaa. Siun sote tekee sijaishoitajan kanssa toimeksiantosopimuksen. Sijaishoitosopimus voidaan tehdä toistaiseksi voimassa olevaksi tai määräaikaiseksi. Sijaishoitajan työoikeudellinen asema sekä eläke- ja tapaturmavakuutus on samanlainen kuin omaishoitajalla.

Siun sote maksaa sijaishoitosopimuksen tehneelle hoitajalle hoitopalkkion, jossa on kaksi luokkaa.

1., 2. ja 3. hoitopalkkioluokka: palkkio 75 €/ vrk

Eryityismaksuluokka hoitopalkkioluokka: palkkio 137 €/ vrk

Hoitopalkkio maksetaan erillisen työaikailmoituksen perusteella takautuvasti ja ilmoitus palautetaan sijaishoitosopimuksen tehneelle viranhaltijalle viimeistään seuraavan kuukauden ensimmäisellä viikolla tai heti sijaishoitajakson jälkeen.

Jatkossa laajennetaan Siun soten alueella päiväkuntoutus- ja päivähoitomahdollisuuksia omaishoitajan vapaapäivän vaihtoehtona

Omaishoitaja voi valita lakisääteisten vapaapäivien vaihtoehtoksi kuntouttavan päivätoiminnan tai päivähoidon. Yhtä lakisääteistä vapaapäivä vastaa kaksi päiväkuntoutus-/päivähoitopäivää.

10 HOITAJAN TERVEYDENHOITOON LIITTYVIEN KÄYNTIEN JA MUUN POISSAOLON AIKAINEN HOITO

Nämä poissaolot voivat olla ennalta suunniteltuja tai äkillisiä. Mikäli poissaolon aikainen hoito ei järjesty asiakkaan omien verkostojen avulla, muita vaihtoehtoja voivat olla mahdollisuuksien mukaan muun muassa päivä- ja tilapäishoito, kotihoidon tilapäiskäynti tai perhehoito. Palveluista peritään Siun soten kuntayhtymän yhtymähallituksen hyväksymien asiakasmaksuperusteiden mukaan määräytyvä maksu. Suunnitelma omaishoitajan terveydenhoitoon tai muun poissaolon aikaiseen hoitoon liittyvästä hoitojärjestelystä on tehtävä ennakkoon ja kirjattava hoito- ja palvelusuunnitelmaan.

11 VAPAAN AJALTA PERITTÄVÄT MAKSUT

Kunnallisista palveluista peritään maksut sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992 6 b §) ja asetuksen (912/1992) sekä Siun soten kuntayhtymän yhtymähallituksen vahvistamien taksojen mukaisesti.

Omaishoitajan lakisääteisen vapaan aikana hoidettavalle annettavista palveluista peritään hoidettavalta tuloista riippumaton vuorokausikohmainen maksu. Vuonna 2017 maksu on enintään 11,50 euroa vuorokaudessa.

Palvelusetelillä järjestetystä vapaapäivästä omaishoitaja maksaa omavastuuna palvelusetelin arvon ylittävän osuuden. Omavastuusuuden perii se palveluntuottaja, jonka antaman palvelun aikana palvelusetelin arvo ylittyy.

Omaishoitajan muun vapaan tai poissaolon aikaisen sijaishoidon maksu määräytyy Siun soten kuntayhtymän yhtymähallituksen vahvistamien asiakasmaksujen mukaisesti.

12 OMAISHOITOA TUKEVAT PALVELUT

Omaishoitoa tukevinä palveluina voi olla muun muassa kotihoidon- ja/tai tukipalveluita, vuorohoitoa, asunnon muutostöitä, hoitotarvikkeita, kuljetuspalveluita, apuvälineitä. Omaishoitoa tukevana palveluna on myös hoitajille järjestettävät hyvinvointi- ja terveystarkastukset. Palveluista sovitaan tarkemmin hoito- ja palvelusuunnitelmassa.

Omaishoitoa tukevista ja hoidettavalle järjestettävistä palveluista peritään asiakasmaksut asiakasmaksulain (734/1992) ja asetuksen (912/1992) sekä Siun soten kuntayhtymän yhtymähallituksen vahvistamien taksojen mukaisesti.

Omaishoitajille järjestetään tarvittaessa valmennusta omaishoitoon yhteistyössä järjestöjen kanssa. Omaishoitajille järjestetään hyvinvointi- ja terveystarkastuksia, myös omaishoitajien jälkihuoltoon kiinnitetään huomioita (tilanteessa, kun omaishoito syystä tai toisesta päättyy).

13 OMAISHOITOSOPIMUKSEN PÄÄTTYMINEN

Omaishoitosopimuksen irtisanomisessa noudatetaan omaishoidon tuesta annetun lain 9 §:n säännöksiä. Siun Sote voi irtisanoa omaishoitosopimuksen päättymään aikaisintaan irtisanomista seuraavan kahden kuukauden ja omaishoitaja yhden kuukauden kuluttua. Omaishoitosopimus on mahdollista purkaa välittömästi, mikäli sopimuksen jatkaminen vaarantaa hoidettavan tai omaishoitajan terveyden tai turvallisuuden.

Irtisanomisajasta riippumatta sopimus päättyy sen kuukauden lopussa, jonka aikana hoito hoidettavan terveydentilan muutoksista johtuen käy tarpeettomaksi. Omaishoidontuki päättyy tällöin ilman erillistä irtisanomista.

Asiakas:	Syntymäaika:	Päiväys:
Kartoituksen tekijä (nimi+työyksikkö)		
A = ITSENÄISESTI SUORIUTUVA	= 0-20 pistettä	pisteet yht. <input type="text"/>
B = OSITTAIN AUTETTAVA	= 21-34	
C = SUURIMMAKSI OSAKSI AUTETTAVA	= 35-65	
D = TÄYSIN AUTETTAVA	= 66-98	

1. NÄKÖ	0 hyvä 1 silmälasit käytössä, ei haittaa päivittäisiä toimintoja 2 selvästi heikentynyt / lasit käytössä (esim. kaihi) 3 erittäin heikko 4 sokea
2. KUULO	0 hyvä 1 kuulokoje käytössä 2 selvästi alentunut / ei käytä kojetta 3 erittäin huono 4 kuuro
3. TASAPAINO	0 hyvä 1 huterana 2 huimaa ylös noustessa 3 huimaa usein 4 huimaus aiheuttaa ongelmia 5 kaatuilee apuvälineistä / tuesta huolimatta
4. PUHE	0 pystyy tuottamaan ja ymmärtämään selvää puhetta 1 pieniä vaikeuksia 2 ymmärtää, ei pysty tuottamaan (afasia) / vääriä sanoja 3 ymmärtää, ei pysty tuottamaan 4 tuottaa puhetta, mutta ei ymmärrä sisältöä, toistaa samaa 5 ei tuota eikä ymmärrä
5. LIIKKUMISKYKY	0 itsenäisesti 1 apuvälineen avulla itsenäisesti (kelkka, rollaattori, kynnärsauvat) 2 pyörätuolilla itsenäisesti; siirtymiset omatoimisesti 3 huomattavasti autettava (taluttaja) 4 istuu tuolissa siihen autettuna 5 vuodepotilas
6. RUOKAILU	0 laittaa ruuan itse 1 syö itsenäisesti valmiiksi laitettua ruokaa / ateriapalvelu 2 valvottuna / syö toisen kehotuksesta 3 syö toisen auttamana, osittain itse 4 syö toisen toistuvasti kehottamana 5 täysin toisen syötettävä
7. LÄÄKKEIDEN OTTO	0 itsenäisesti ei tarvitse valvontaa / pistää itse insuliinin 1 ottaa lääkkeet dosetista 2 muistutettava 3 toisen huolehdittava 4 lääkkeiden ottoa valvottava 5 annettava suuhun, valvottava nieleminen
8. PESEYTYMINEN	0 itsenäisesti, omatoimisesti (tiedostaa tarpeen) 1 itsenäisesti, muistutettava 2 tarvitsee vähän apua (vaatteet, tarvikkeet) 3 tarvitsee huomattavasti apua (yksi auttaja/selkä, hiukset) 4 tarvitsee paljon apua, osallistuu kuitenkin itse 5 täysin autettava / vuodepotilas (1-2 auttajaa)
9. PUKEUTUMINEN	0 itsenäisesti, omatoimisesti, asianmukaisesti 1 toisen huolehdittava vaatteet valmiiksi, pukeutuu itse 2 tarvitsee vähän apua, esim. kengät 3 tarvitsee paljon apua, pukeutuu osittain itse 4 tarvitsee huomattavasti apua, pukeutuu harvoin itse 5 täysin autettava pukeutumaan, esim. vuodepotilas

Alkoholi:

Hampaat:

10. WC- KÄYNTI	0 itsenäisesti, tunnistaa virtsaamistarpeen 1 tarvitsee vähän apua 2 tarvitsee säännöllisesti apua 3 tarvitsee huomattavasti apua / wc-tuoli käytössä 4 käyttää alusastiaa / autettava vaipanvaihdossa 5 täysin autettava, vaipat
11. VIRTSAAN PIDÄTYSKYKY	0 siisti 1 katetroi itse 2 kestokatetri 3 kastelee ajoittain 4 toistokatetrointi / avustaja 5 kastelee jatkuvasti, vaipat
12. ULOSTEEN PIDÄTYSKYKY	0 siisti, omatoiminen, tunnistaa tarpeen 1 siisti, ohjattava wc:hen, apua housujen laskussa/nostossa, alapesussa 2 ajoittaista pidätyskyvyttömyyttä 3 usein toistuvaa pidätyskyvyttömyyttä 4 jatkuvaa ummetusta / suolta toimitettava 5 tuhrii
13. ASIOIDEN HOITAMINEN	0 itsenäisesti 1 tarvitsee vähän apua 2 tarvitsee huomattavasti apua 3 ei kykene hoitamaan asioitaan
14. YKSIN SELVIYTYMINEN	0 selviytyy yksin 1 tarvitsee apua 1 x viikossa 2 tarvitsee apua 2-3 x viikossa 3 tarvitsee apua 1 x päivässä tai selviytyy yksin enintään 8 tuntia 4 tarvitsee apua 2 – 3 x päivässä tai selviytyy enintään 2-3 tuntia yksin 5 päivällä valvottava, selviää yöt yksin, nukkuu 6 jatkuvasti valvottava, autettava
15. LÄHEISEN, HOITAJAN APU	0 ei tarvitse lainkaan apua 1 kerran kuukaudessa tai harvemmin 2 joka toinen viikko 3 1 – 2 x viikossa esim. peseminen 4 3 – 4 x viikossa 5 päivittäin
16. SOSIAALISET SUHTEET	0 pitää yhteyttä omaisiin, naapureihin, ystäviin 1 pitää yhteyttä omaisiin 2 haluaa lähteä retkille, kauppaan jne. avustettuna 3 kokee itsensä yksinäiseksi, ei halua lähteä kodin ulkopuolelle 4 pitää yhteyttä omaisiin vain avustettuna 5 eristäytyvä, vihamielinen, epäluuloinen
17. MIELIALA	0 positiivinen elämänasenne 1 tyytymättömyyttä ajoittain 2 usein alakuloinen 3 surullinen, itkuherkkä 4 masentunut, vihamielinen
18. MUISTI	0 hyvä, aikaan ja paikkaan orientoitunut 1 lievä kognitiivinen häiriö / normaalia vanhenemista 2 lievä häiriö: tehdään MMSE-testi, jos 0-24p.ohjataan tarkempiin tutkimuksiin 3 lievä häiriö: 18 – 23 pistettä , muistaa vanhat asiat paremmin, tietää missä on 4 keskivaikea häiriö: 12 – 17pistettä 5 vaikea häiriö: 0 – 11 pistettä, muistamaton 6 erittäin vaikea häiriö: vuodepotilas
19. PSYKKINEN TILA	0 asiallinen, rauhallinen, kommunikoi muiden kanssa 1 aloitekyvytön 2 ajoittain masentunut, ahdistunut 3 masentunut, ahdistunut 4 ajoittain sekava tai harhainen (ei karkaile), epäasiallinen puhe/käytös 5 aggressiivinen, lyö, kiroilee, vastustaa hoitotoimenpiteitä 6 erittäin sekava, muistamaton, levoton (karkailee, eksyy normaali ympäristössään, vuorokausirytmii häiriintynyt

Muutoksia omaishoitoa koskevaan lainsäädäntöön 1.7.2016 alkaen

OMAISHOITAJAN LAKISÄÄTEINEN VAPAA:

Jatkossa omaishoitajan lakisääteiseen vapaaseen, kolme vapaapäivää kuukaudessa, **ovat oikeutettuja myös ns. jonopäätöksen saaneet omaishoitajat**. Vapaiden järjestämistavasta on sovittava omaishoidon vastuutyöntekijän kanssa. Omaisen tai läheisen antama hoito ja huolenpito, sekä vapaan järjestämistapa on kirjattava hoidettavan hoito- ja palvelusuunnitelmaan.

Omaishoitajan vapaan aikaisesta lakisääteisestä vapaasta perittävä **asiakasmaksu** on vuonna 2017 **enintään 11,50 euroa vapaavuorokautta kohti**.

Omaishoitaja **voi halutessaan pitää vapaapäivänsä useampana alle vuorokauden pituisena jaksona** siten, että **jaksoiden pituus on enintään vuorokausi**. Vapaasta, joka pidetään useammassa alle vuorokauden jaksossa, **voidaan periä enintään yksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista** annetussa lain 6 b §:n tarkoittama **maksu vapaata vuorokautta kohti**. **Asiakasmaksu voidaan periä ensimmäisen vapaajakson alkaessa**.

OMAISHOITAJALLE JÄRJESTETTÄVÄ VALMENNUS JA KOULUTUS

Omaishoitolakiin on lisätty uusi § 3a, jossa säädetään kunnan velvollisuudesta järjestää omaishoitajan hoitotehtävää tukevia palveluja. Samalla säädetään myös kunnan velvollisuudesta järjestää tarvittaessa omaishoitajalle valmennusta ja koulutusta. Tarvittaessa kunta voi huolehtia valmennuksen ja koulutuksenaikaisesta sijaishoidosta.

Omaishoitajan valmennuksen tavoitteena on tukea omaishoitajuutta sekä kehittää omaishoitajaksi ryhtyvän henkilön valmiuksia, kehittää omaishoitajan osaamista omaishoitajana toimimisessa ja ylläpitää valmiuksia omaishoitosuhteen aikana. Tarkoituksena on, että lähes kaikki uudet omaishoitajat valmennetaan tehtävänsä.

Omaishoitolain siirtymäsäännöksen mukaan omaishoitajan valmennusta koskevaa säännöstä sovelletaan vasta 1.1.2018 alkaen.